

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ: ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОШКИ
ОТДЕЉЕНО:
Ф. Ј. Е. Д.
30. 11. 2015.
09/1931/15

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени урађене докторске тезе

Мр Александре Лончар Раичевић, „Прозодија речи у говору ужичког краја.“

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Рјешењем бр. 09/3.-8/15 Наставно-научног вијећа Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци, на сједници одржаној 16.9. 2015. године именовани смо у Комисију за преглед и оцјену рада урађене докторске дисертације под називом „Прозодија речи у говору ужичког краја“ кандидаткиње *мр Александре Лончар Раичевић*:

1. **Др Милан Драгичевић**, редовни професор из уже научне области Специфични језици – српски језик, Филолошког факултета у Бањалуци, ментор-предсједник,
2. **Др Срето Танасић**, редовни професор за ужу научну област Српски језик и лингвистика, Филозофског факултета у Нишу, члан, и
3. **Др Драгомир Козомара**, доцент за ужу научну област Специфични језици – српски језик на Филолошком факултету у Бањалуци, члан.

Захваљујући на указаном повјерењу, Комисија има част да у вези с урађеном тезом Вијећу Факултета саопшти сљедеће.

Датум и орган који је именовао комисију. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звање, назив уже научне области за коју је изабран у звање и назив универзитета и факултета у којој је члан комисије запослен.

1. УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСKE ТЕЗЕ

Основни подаци о кандидаткињи: Кандидаткиња *мр Александра (Ратомира) Лончар Раичевић* рођена је 6. јула 1975. у Пљевљима (Црна Гора). Основну школу завршила је у Рудом (БиХ), средњу у Гимназији „С. Сремац“ (Ниш), а на Филозофском факултету Универзитета у Нишу (Департман за српски језик и књижевност) дипломирала је 2000. године. Држављанин је Републике Србије. Од 2003. године ради на Филозофском факултету у Нишу, раније у својству асистента-приправника, а данас у научно-наставном звању асистента (= вишег асистента у терминологији која се примјењује код нас). Магистарски рад под насловом *Фонетско-фонолошке вредности рефлекса јата (џ) у ијекавици* одбранила је на Филолошком факултету Универзитета у Београду 2009. године. Учествовала је, као члан-сарадник, у реализацији неколико научних пројеката,

затим као референт у више научних скупова, а досад је објавила двадесетак научних радова од којих, примјера ради, помињемо овдје свега неколико: *Неакцентоване дужине и ортотонијска норма*. – Библиотека семинарских и дипломских радова, коло II, књ. 10, Филозофски факултет у Нишу (2000), 1-80, *Стојановићево бележење и проучавање акцената*. – Научни скуп „Љубомир Стојановић – живот и дело“, Универзитет у Крагујевцу и Учитељски факултет у Ужицу, 2002, 257-264, *Акцент чешће употребљаваних речи*, Зборник радова I Центра за научна истраживања САНУ при Универзитету у Нишу (2007), 88-90, *Силазни акценти ван првог слога (дијалекат – стандард)*, Путеви и достигнућа дијалекатске лексикографије, Ниш (2013), 305-313, *Прозодијска норма и језичка реалност*, Реалност и фикција у култури Срба и Бугара, Филозофски факултет Ниш (2014), 145-154. и др. Приједлог за израду напријед наведе тезе кандидаткиња је поднијела 2011. год. и, након проведене редовне процедуре, Сенат Универзитета у Бањалуци дао је сагласност за њену израду на сједници одржаној 26. маја 2011. године.

Уводни дио оцјене докторске тезе: Докторска дисертација мр Александре Лончар Раичевић *Прозодија речи у говору ужичког краја* исписана је ћириличким словима на 323 странице стандардног компјутерског слога (формат папира А4, фонт Times New Roman величине 12 pt са проредом 1,5). Ако се из њега изузму они дијелови који припадају тзв. научном апарату, структурирана је из ових пет основних цјелина чији наслови гласе: I. УВОД (стр. 6-18) с одјељцима: а) *Методологија*, б) *Ужички крај (подручје, положај, границе)*, в) *Златибор – положај и границе*, г) *Златибор – историја и порекло становништва* и д) *Ужички говор*; II. ПРОЗОДИЈА (стр. 19-129) с поглављима: а) *Силазни акценти ван првог слога*, б) *Преношење акцената на проклитике*, г) *Дужине којих нема код Даничића* и д) *Акцентски типови појединих врста речи*; III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ИСТРАЖИВАЊА (стр.130-266) с поглављима: а) *Најстарији описи српског прозодијског система*, б) *Фонолошки описи српских акцената*, в) *Фонетска природа акцената*, г) *Методологија*, д) *Акустичка анализа (прва група говорника)*, е) *Акустичка анализа (трећа категорија говорника)* и ж) *Неакцентоване дужине*; IV. ЗАКЉУЧАК (стр. 267-270) и V. ПРИЛОЗИ (стр. 271-310), који садрже богат корпус примјера тзв. изворног везаног говора (стр.271-303), затим податке о говорницима чији је изговор био подвргнут експерименталним провјерама (укупно њих 40 различитог узраста и социјалног статуса,стр.304-305), као и подаци о корпусу ријечи (стр.305-310) чији је изговор био подвргнут поменути провјерама. *Садржај тезе* (стр.2-5) који коректно одражава њену структуру, као и попис литературе (укупно 146 библиографских јединица, стр. 311-322), те подаци о списку употријебљених скраћеница (стр. 323) показују да је кандидаткиња и оним дијеловима рада који се убрајају у тзв. научни апарат посветила завидну пажњу. У сам текст рада укомпоноване су двије карте области Златибора (стр. 10-11) којима се на макро-плану представљају положај и границе области, као и „размјештај“ пунктова чији је говор истраживан, затим око 187 разних табела, дијаграма и спектрограма од којих је већина, што је и разумљиво, распоређена у оним дијеловима рада у којима се саопштавају резултати експерименталних истраживања (стр. 130- 266), мада не и само у њима.

а) Истаћи основне податке о докторској тези: обим, број табела, слике, број цитиране литературе и навести поглавља.

2.УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Докторска дисертација мр Александре Лончар Раичевић *Прозодија речи у говору*

ужичког краја спада у ред дијалектолошких радова, тј. припада оној језичкој дисциплини која је прославила српску науку о језику у 20. вијеку, који је због тога, кад су се на његовом крају сумирала укупна достигнућа србистике, и прозван „златним вијеком српске научне дијалектологије“. Разумљиво је отуда то што кандидати који пријављују тезе из ове научне области строго воде рачуна о томе да су, по правилу, прихватљиви предлози само оних тема које предвиђају истраживања досад слабије познатих говорних подручја или поједини нивоа њихове језичке структуре, затим нечега што је у овом времену посебно актуелно, а омогућава иноватније приступе у интерпретацији прикупљене грађе. Да је и кандидаткиња мр Александра Раичевић, предлажући напријед наведену тему своје докторске дисертације, о томе водила рачуна показују ови детаљи: (а) прије свега позната чињеница да је прозодија ријечи говора ужичког краја – упркос томе што је о овим говорима чешће писано у нашој научној литератури (радови Р. Ђуровића, В. Николића, М. Николића, С. Марковића и др.) - остала још увијек недовољно истражена (в. о томе Р. Ђуровић *Ужички говори*, ЗФЛ 26/1, 143-152), тим више што експерименталне провјере природе акцената досад углавном нису провођене, а затим и (б) евидентна истина да се оваква истраживања поменутих сегмената језичке структуре у оним новоштокавским говорима који чине тзв. вернакуларну базу нашег књижевног језика, а којима, нема сумње, припадају и говори ужичког краја, уклапају у ред оних новијих настојања у нашој србистичкој науци која имају за циљ прикупљање података неопходних за приступање пословима доградње, иначе, прилично запуштене српске акценатске норме. Из овога, опет, јасно произилази то да су кандидаткињина истраживања имала, у основи, ова два циља: (а) употпуњавање дијалекатских спознаја о прозодијским особинама ријечи говора становника наведене области, и (б) прецизнији фонетски опис стварне природе акцената у тамошњим говорима. А пошто се укупни „допринос тезе у рјешавању изучаване проблематике“ може оцијенити само на основу тога колико је кандидаткиња у свему томе успјела, Комисија држи да је на овоме мјесту, у вези са напријед поменутих, довољно рећи само то да је посве задовољна не само тиме како је кандидаткиња провела своја истраживања, него и начинима на које је презентовала грађу прикупљену приликом тих истраживања.

Приликом излагања прикупљене грађе у свом раду, разумљиво је, кандидаткиња се – најчешће због потреба да се изврше одговарајућа поређења – служила и подацима из бројних других радова различитих аутора (наших и страних). Поменуто је напријед да попис литературе садржи укупно 146 библиографских јединица. Већим дијелом су то, што је такође разумљиво, радови о српским дијалектима и радови у којима се обрађује проблематика српске прозодије, а у вези с њима Комисија напомиње да је кандидаткињина селекција литературе којом се служила сасвим коректна, а њена комуникација са подацима коју она садржи посве примјерена оном типу радова којима припада и њена теза.

- а) Укратко истаћи разлог због којих су истраживања предузета и циљ истраживања;
- б) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан;
- в) Навести допринос тезе у рјешавању изучаване проблематике;
- г) У прегледу литературе треба водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету.

3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Приликом истраживања спроведених с намјером да се остваре оба, у претходном одјелјку поменуто, циља њене докторске тезе кандидаткиња се служила

методолошким поступцима уобичајеним и у нашој, и у свјетској науци о језику.

а) Употпуњавање дијалекатских спознаја о прозодијским особинама ријечи говора ужичког краја извршила је теренским истраживањем говора становника слабије истражених предјела овог региона (претежно области Златибора). Истраживања су спроведена у говору мјештана једанаест насеља примјеном тзв. акустичког поступка, уобичајеног у нашој научној дијалектологији. Током тих истраживања прикупљена је завидна и сасвим достатна количина нове изворне дијалекатске грађе која је сасвим поуздана, а у самом раду (с.19-129) добро систематизована и готово у свим случајевима, правилно интерпретирана.

б) При утврђивању стварне природе акцената у тамошњим говорима служила се методама и техником експерименталне фонетике. Корпус ријечи за експерименталне провјере, као што је и обичај, чиниле су тзв. фреквентне и акценатски неспорне ријечи систематизоване према вокалима, чија је продукција анализирана у оквиру сва четири типа акценатских реализација (дугосилазни, краткосилазни, дугоузлазни, краткоузлазни). Анализом је обухваћен изговор 40 говорника из ужичког краја, а снимања и анализе материјала обављени су у програму SFS (Speech Filing Sistem, University College London) у тзв. глувој соби ужичког радија. Сегментација, тј. обиљежавање почетка и краја сваког вокала, спроведена је поступком истовременог слушања и гледања спектограма, а мјерени су фреквенција основног тона у херцима (Hz) на почетку и крају вокала, те квантитет, изражен у милисекундама (ms) и интензитет, изражен у децибелима (Db) у акценатској и постакценатској позицији. Добијене просјечне вриједности обрађене су у програму Microsoft Excel 2010. Систематски прикази резултата ових провјера такође су у раду изложени у врло прегледној форми (с. 142-266).

Добар избор информатора, при чему су, осим географских, примијењени и неки социолингвистички критеријуми, омогућили су кандидаткињи да покаже како у овоме говору на диференцирање реализације акцентованих слогова утичу не само географски, већ и поједини друштвени параметри (в. с. 34-48. и 256-266).

- а) објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;
- б) дати кратак увид у примјењени метод рада при чему је важно оцјенити сљедеће:
- в) да ли су примјењене методе адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
- г) да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
- д) да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
- е) да ли је статистичка обрада података адекватна;
- ж) да ли су добивени резултати јасно приказани;

4. РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Истакли смо напријед (т.2. *Увод и преглед литературе*) да је о ужичким говорима „чешће писано у нашој научној литератури“, али да је прозодија ријечи ових говора „остала још увијек недовољно истражена“. Цјеловитијим приказом прозодије ријечи ужичких говора кандидаткиња мр Александра Лончар Раичевић је у својој докторској дисертацији успјела да у великој мјери отклони досадашње непознанице везане за тај ниво њихове језичке структуре, а тиме и употпуни укупне досадашње спознаје о наведеним говорима. У тој чињеници испољава се најзначајнији допринос њене докторске тезе нашој научној дијалектологији и нашој научној акцентологији. Њена примјена хетерогених методолошких поступака у истраживачким захватима показала је пуно оправдање, пошто се сваки од њих показао изузетно резултативним.

а) Поменуто је већ (т.3а) да је примјеном тзв. акустичког поступка приликом теренских истраживања прикупила завидну количину поуздане изворне дијалекатске грађе која би, све и да није онако добро систематизована и правилно интерпретирана, сама по себи представљала добит за нашу научну дијалектологију. А да је то тако, показују и у *Прилозима* (с. 271-303) наведени примјери тзв. везаног говора који својим обимом и квалитетом, осим за провјеру онога што је у раду изложено, пружају грађу и за знатно шире дијалектолошке опсервације. На страну то, пошто представља мање-више уобичајен поступак у научној дијалектологији, што јој је поменута грађа омогућила коректна поређења са подацима које су изнијели неки други истраживачи говора ужичког краја (М. Николић, Р. Ђуровић; В. Николић, С. Марковић и др.), као и истраживачи бројних других, махом ијекавских, говора из ближег и даљег окружења (Г. Ружичић, Ј. Вуковић, Б. Николић, М. Станић, П. Ђукановић и др.), која омогућавају да се потпуније сагледају прозодијски односи између овога говора и других говора који припадају југоисточном комплексу наше ијекваштине, као и разлике у акцентовању појединих ријечи унутар самих ужичких говора, какве се, иначе, могу наћи и у говорима који заузимају знатно уже и могло би се рећи потпуно јединствене говорне ареале.

б) Примјеном неких чисто социолингвистичких поступака утврдила је да је фреквенција неких акценатских појава генерацијски условљена. Упућују на то њени подаци о томе да се данас, и иначе недоследна, преношење акцената на проклитике (старо и ново), као и јављања поста акценатских дужина знатно рјеђе остварују у говору млађих нараштаја (с. 34-48. и 256-266), чиме је указала и на неке тенденције које усмјеравају даљњу еволуцију акценатског система говора ужичког краја.

в) Садржајним и коректно спроведеним експерименталним провјерама стварне природе акцената ужичких говора (в. с. 142-266) кандидаткиња је у неку руку „пробила лед“. Наиме, овакве провјере досад су рјеђе практиковане у нашој дијалектологији, а ако су и вршене, вршене су претежно на грађи из екавских говора, Послије овог рада, ето, и говор ужичких ијекаваца може се прикључити оним ријетким нашим народним говорима чија је стварна природа акцената провјерена егзактним методама експерименталне фонетике.

Укупно узевши, дакле, примјеном различитих истраживачких поступака кандидаткиња је успјела не само да свестраније прикаже особине акценатског система говора који је истраживала, већ је унеколико „понудила“ и истраживачки модел који може олакшати посао будућим истраживачима сличне језичке проблематике у другим говорима који припадају комплексу говора наше ијекавштине.

а) Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао;

б) Оцијенити да ли су добивени резултати правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;

в) Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

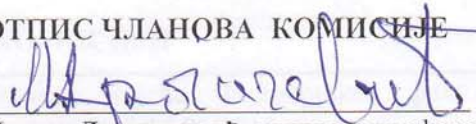
Докторска дисертација мр Александре Лончар Раичевић под насловом *Прозодија речи у говору ужичког краја* урађена је према образложењима наведеним у пријави тезе и представља цјеловит, кохерентан и посве оригиналан научни рад у коме се анализира проблематика која је била предмет ауторкиног истраживања. Утемељена је на изворној дијалекатској грађи која, у главнини случајева, потиче из тзв. примарних извора. Поменута грађа презентована у дисертацији бројчано је

посве достатна, сасвим поуздана, добро систематизована, примјерно интерпретирана и, примјеном адекватних поступака, прегледно изложена. И сама дисертација је, ако се занемари неколико ситнијих превида типографске природе, у структурном, стилском и језичком погледу обликована на начин примјерен радовима ове врсте, а коректно су у њој представљени и они дијелови који чине тзв. научну апаратуру. Као таква представља вриједан допринос српској научној дијалектологији и научној акцентологији.

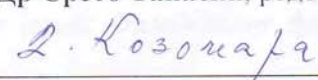
Имајући све наведено у виду, Комисија, са задовољством, предлаже Наставно-научном вијећу Филолошког факултета да прихвати докторску дисертацију МР АЛЕКСАНДРЕ ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ под називом ПРОЗОДИЈА РЕЧИ У ГОВОРУ УЖИЧКОГ КРАЈА и донесе потребне одлуке о извршењу оних радњи које ће кандидаткињи омогућити јавну одбрану дисертације..

- а) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
- б) Ако је приједлог негативан, треба дати опширније образложење и документовано указати на учињене пропусте, односно недостатке написане докторске тезе.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

(Др Милан Драгичевић, редовни професор,
предсједник)

(Др Срето Танасић, редовни професор, члан)

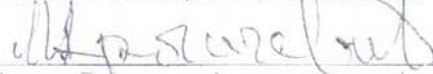

(Др Драгомир Козомара, доцент, члан)

посве достатна, сасвим поуздана, добро систематизована, примјерно интерпретирана и, примјеном адекватних поступака, прегледно изложена. И сама дисертација је, ако се занемари неколико ситнијих превида типографске природе, у структурном, стилском и језичком погледу обликована на начин примјерен радовима ове врсте, а коректно су у њој представљени и они дијелови који чине тзв. научну апаратуру. Као таква представља вриједан допринос српској научној дијалектологији и научној акцентологији.

Имајући све наведено у виду, Комисија, са задовољством, предлаже Наставно-научном вијећу Филолошког факултета да прихвати докторску дисертацију МР АЛЕКСАНДРЕ ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ под називом ПРОЗОДИЈА РЕЧИ У ГОВОРУ УЖИЧКОГ КРАЈА и донесе потребне одлуке о извршењу оних радњи које ће кандидаткињи омогућити јавну одбрану дисертације..

- а) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
- б) Ако је приједлог негативан, треба дати опширније образложење и документовано указати на учињене пропусе, односно недостатке написане докторске тезе.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

(Др Милан Драгичевић, редовни професор,
председник)

(Др Срето Танасић, редовни професор, члан)

(Др Драгомир Козомара, доцент, члан)